

İŞG105U-İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI

Ünite 1: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Uygulama Alanı

Giriş

1760'lı yıllarda İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi ile insan gücüne dayalı üretim tarzının yerini makine gücüne dayalı üretim tarzı almış ve tarım toplumundan sanayi toplumuna geçilmiştir.

Zaman içinde teknolojiye gelişmeler sanayileşmenin yeni aşamalara geçişini sağlamış, 2., 3. ve 4. Sanayi Devrimi olarak adlandırılan gelişmeler ortaya çıkmıştır. Teknolojik alandaki her gelişme üretim sürecinin bir parçası olan emeğin pozisyonunu değiştirirken bilinmeyen yeni tehlike ve riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu da iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının, gelişen teknoloji paralelinde sürekli güncellenmesini gerektirmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği konusu başlangıçta işçiler için düşünülmüş, onların sorunu olarak algılanmış ve pek çok ülkede yasal düzenlemeler işçileri kapsamıştır. Ancak zamanla sadece işçilerin değil tüm çalışanların işten ve işyerinden kaynaklanan risklere maruz kalabileceği anlaşılmıştır. Bu düşünce ile iş sağlığı ve güvenliği hakkı tüm çalışanların yararlanabileceği temel hak olarak koruma altına alınmıştır.

30 Haziran 2012 tarihi Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği alanında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. İş sağlığı ve güvenliği çalışmaları ilk defa özel bir kanunla düzenlenmiştir. Uluslararası normlar esas alınarak hazırlanan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun amacı bu alanda yaşanan sorunlara kalıcı çözümler getirmektir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı ve Amacı

Sanayileşme ile birlikte fabrika tipi üretim süreci başlayıp çalışma yaşamında kazalar ve sağlık sorunları artınca, işçi sınıfının örgütlenerek çalışma koşullarının iyileştirilmesi için yaptığı mücadele, devleti bu alanda önlem almaya yöneltmiştir. Böylece işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi için yapılan çalışmalar iş sağlığı ve güvenliği kavramının ortaya çıkışını sağlamıştır.

Kavram başlangıçta *işçi sağlığı ve iş güvenliği* olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü o dönemde fabrikalardaki işçilerin mesleki risklere karşı korunmasını amaçlayan çalışmalar ön planda olmuştur. Ancak zaman içinde teknolojik ve hukuki alanda yaşanan gelişmeler sadece fabrika tipi üretimin değil, her tür işin kendisinden veya çalışma ortamından kaynaklanan pek çok risk taşıdığı, hiçbir işin mesleki tehlikelerden muaf olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu düşüncelerin gelişimi ile birlikte *işçi sağlığı ve iş güvenliği* kavramının yerini günümüzde daha geniş bir kapsamı ifade eden *iş sağlığı ve güvenliği* kavramı almıştır.

Dar anlamda iş sağlığı ve güvenliği, işyerinde işin yapılması sırasında veya iş/çalışma ortamındaki çeşitli etmenler (gürültü, sıcaklık, temizlik, ışık, ekipman, elektrik tesisatı vb.) nedeniyle işçilerin karşılaştıkları sağlık sorunları ve mesleki risklerin ortadan kaldırılması veya azaltılmasını sağlamaya yönelik sistemli

çalışmalardır. Bu yaklaşımda işçinin işyeri sınırlarında, işten veya işyerinden kaynaklanan risklere karşı korunması amaçlanmaktadır.

Geniş anlamda iş sağlığı ve güvenliği ise, işyeri ve işçi ile sınırlı olmadan, bir işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetlerden etkilenen tüm insanların (işverenin çalışanları, alt işverenin işçileri, ziyaretçiler, müşteriler gibi herhangi bir nedenle işyerinde bulunan kişiler ve hatta toplum) sağlığını ve güvenliğini tehdit edecek, risk oluşturacak tehlikelerin ortadan kaldırılması veya azaltılması çalışmalarıdır. Böylece koruma çalışmaları sadece işyerinde çalışanları değil tüm toplumu ilgilendiren bir boyut kazanmıştır.

İş sağlığı ve güvenliği kavramı içerik bakımından *iş sağlığı ve iş güvenliği* olmak üzere iki farklı kavramdan oluşmaktadır. Her biri iş sağlığı ve güvenliğinin farklı boyutlarını ele alsa da her ikisinin de amacı çalışanların mesleki risklere maruz kalmamaları için alınması gereken önlemleri içermektedir. Günlük yaşamda genellikle aynı anlamda, hatta bazen iş güvenliği kavramının iş sağlığını da kapsar biçimde, kullanıldığı görülmektedir. Ancak iş güvenliği soruna daha çok teknik açıdan yaklaşması ile iş sağlığından ayrılmaktadır. Bu kavramları birbirinden ayırabilmek her zaman kolay olmasa da ayrı ayrı değerlendirmek, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bir sorun ortaya çıktığında kaynağının sağlıklı mı yoksa güvenli mi ilgili olduğunu belirlemek açısından önemlidir.

İş sağlığı kavramı sağlıklı bir yaşam ve çalışma ortamı için gerekli olan sağlık kurallarını ifade etmektedir. İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında işten kaynaklı sağlık tehlikelerine (meslek hastalıkları ve işle ilgili hastalıklar) karşı alınması gereken önlemleri belirleyen çalışmalardır.

İş güvenliği kavramı ise güvenli bir çalışma ortamı için gerekli olan teknik kuralları ifade etmektedir. Tehlikelerin ortadan kaldırılması için risklerin tespit edildiği ve bunlara karşı alınacak teknik koruma önlemlerini belirleme çalışmalarıdır.

İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının en önemli amacı çalışanların korunması olmakla birlikte yapılan çalışmalar *işyerinin güvenliğine* de katkı sağlamaktadır. Geçmişte iş kazası veya meslek hastalığı sonrasında ortaya çıkan olumsuz sonuçları telafi edici çalışmalar yapılırken; bugün kazanın ve hastalığın oluşmadan önlenmesine yönelik çalışmalar ön plana çıkmıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Önemi

Tüm çalışanlar güvenli ve korumalı bir ortamda çalışmak isterler. Yaralanmalardan ve kazalardan uzak bir çalışma ortamı çalışanları cezbeder. İşten sağ salım döneceğini bilen kişinin sahip olduğu güven duygusu her şeyden daha önemlidir. Ancak pek çok işyerinde yasal sorumlulukların uygulanmaması nedeniyle kazalar ve hastalıklar artmaktadır. Bundan en çok etkilenen çalışanlardır. Telifisi mümkün olmayacak şekilde yaşamın kaybına

İŞG105U-İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI

Ünite 1: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Uygulama Alanı

veya beden ve ruh sağlığında geçici ya da kalıcı kayıplara neden olmaktadır. Dolayısıyla işyerinde sağlık ve güvenlik ne pahasına olursa olsun ihmal edilmemesi gereken çok önemli bir konudur.

İşyerlerinde sağlık ve güvenlik politikalarını uygulayarak çalışanlarını tehlikelerden korumak işverenin görevidir. Sağlık ve güvenlik önlemleri sadece çalışanların kaza, yaralanma, ölüm riskini azaltmakla kalmaz aynı zamanda iş ortaklarının, müşterilerin ve ziyaretçilerin de güvenliğini sağlar. İşyerinin marka imajını ve tercih edilirliliğini artırır, ekipmanların hasar görmesini önler. Çalışanın kendisini güvende hissetmesini, işyerine ve işine bağlı olmasını, daha verimli çalışmasını ve işe devamsızlıkların azalmasını da sağlar. Ancak sağlık ve güvenlik önlemlerinin alınması genellikle işverenler tarafından maliyetleri artıran bir unsur olarak değerlendirilmekte ve çoğu kez göz ardı edilmektedir. Bu anlayış kazayı önlemek için yapılacak giderlerden çok daha fazlasının, kazanın yaşanması durumunda ödenmesine neden olmaktadır.

ILO, iş sağlığı ve güvenliğini iyileştirici çalışmalara gereken önemin verilmemesi durumunda, ülkelere büyük bir ekonomik yük oluşturacağına dikkat çekmektedir. İş kazası ve meslek hastalıkları nedeniyle ödenen tazminatlar, kayıp işgünleri, sağlık harcamaları, sosyal güvenlik primlerindeki kayıplar, sosyal yardım harcamalarındaki artışlar en büyük maliyet kalemleridir. Bu gider kalemlerinin yüksekliği ülke kaynaklarının zorunlu olarak bu alandaki ödemelere ayrılmasını gerektirmektedir. Daha önemlisi maddi olarak ölçümü yapılamayan nitelikli işgücü kaybı ise doğrudan toplumun bir kaybidir. Yapılan çalışmalar iş kazası ve meslek hastalıklarından kaynaklanan yıllık kaybın, ülkelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıllarının (GSYH) yaklaşık %4'ünü bulduğunu göstermektedir.

İşyerinde iş sağlığı ve güvenliğini koruma amaçlı çalışmaların ne kadar önemli olduğu Aralık 2019'da Çin'de ortaya çıkan ve 2020 yılı başında tüm dünyaya yayılan Covid 19 salgını ile daha iyi anlaşılmıştır. Salgın hem ülkelerin vatandaşlarına karşı hem de işverenlerin çalışanlarına karşı sorumluluklarını artırmıştır. Ülkeler karantina uygulamaları, seyahat yasakları, eğitim, turizm, yeme içme gibi hizmet sektöründe çok sayıda işyerinin geçici süreyle kapatılmasına yönelik önlemler almışlardır. Ancak sağlık, ulaşım, iletişim, güvenlik perakende ve gıda sektörleri gibi faaliyetleri devam eden işyerlerinde çalışanlar için ise iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin yeniden belirlenmesi gerekmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

İnsanoğlu ilk çağlardan beri hayatta kalabilmek için çalışmak zorunda olmuştur. Her ne kadar bugünkü anlamda bir çalışma yaşamından söz edilemese de çalışma sistemine dâhil olan her yerde tehlikelerle, değişik kaza ve yaralanmalarla karşılaşmıştır. Ancak bunları çalışma yaşamının tehlikeleri olarak değerlendirmemiş, her işin bir

tehlikesi olduğu ve kazaların da yapılan işin doğasından kaynaklandığı düşüncesi hâkim olmuştur. Dolayısıyla o dönemde iş sağlığı ve güvenliği algısı henüz oluşmamıştır. Fakat zaman içinde özellikle çeşitli araç ve gereçlerin kullanılmaya başlanması, topraktan çıkarılan taş ve madenlerin işlenerek ev, yol, su kanalı gibi alanlarda kullanılmasıyla sağlık sorunlarında artış gözlenmiştir. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarında ilk sırayı meslek hastalıklarına karşı alınan önlemler oluşturmuştur. Yıllar içinde bilim adamlarının yaptıkları çalışmalarla mevzuatın gelişimi sağlanmıştır.

İş sağlığı ve güvenliğinin gelişimi dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çalışma yaşamındaki gelişmelere paralel ilerlemiştir. Fakat Türkiye'de gerçek anlamda sanayileşme cumhuriyet dönemi ile başladığı için bu alandaki mevzuatın oluşumu da gecikmiştir. Bununla birlikte cumhuriyet öncesi dönemde sınırlı da olsa çalışma yaşamını düzenleyen ve iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini içeren hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler daha çok madencilik alanında çalışanlara yönelik ve bölgesel nitelikteki düzenlemeler olmuştur.

Cumhuriyet öncesi dönemde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yasal çalışmaların başlangıcı sayılabilecek en önemli düzenlemeler, Ereğli bölgesi kömür madenlerinde çalışan işçilere yönelik çıkarılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra işçilerin haklarını koruyucu ve aynı zamanda iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümler içeren ilk ve en önemli düzenlemeler 1926 tarihli *Borçlar Kanunu* ve 1930 tarihli *Umumi Hıfzıssıhha Kanunu*'dur.

İş sağlığı ve güvenliği konusu ilk kez ayrıntılı olarak 1936 tarihli 3008 sayılı ilk *İş Kanunu*'nda ele alınmıştır. 1945 yılında Çalışma Bakanlığı'nın kurulması ile devlet, iş sağlığı ve güvenliği alanının düzenlenmesi ve denetlenmesi görevini üstlenmiştir.

Türkiye'de Anayasal düzeyde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümlere ilk kez 1961 Anayasası'nda yer verilmiştir. İlerleyen dönemlerde mevcut iş kanununun uluslararası kuruluşların düzenlemelerini ve Anayasanın gereklerini karşılayamaması üzerine, 1971 yılında 1475 sayılı İş Kanunu çıkarılmıştır. Kanunda *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği* başlığı altında oldukça ayrıntılı ve çağdaş düzenlemeler yer almıştır. İşverenlerin yükümlülükleri artırılmış, işyeri organizasyonları ve tehlike durumunda işin durdurulması düzenlenmiş ve işçilere de alınan önlemlere uyma zorunluluğu getirilmiştir. Bu dönemde kanunun uygulanmasına yönelik çok sayıda tüzük ve yönetmelik çıkarılarak iş sağlığı ve güvenliği alanı zenginleştirilmiştir.

Zaman içinde çalışma biçimlerindeki değişiklik, teknolojiye gelişmeler, uluslararası kuruluşların düzenlemelerinde pro-aktif yaklaşımın (kazanın olmadan önlenmesi) benimsenmesi ve Türkiye'nin de bu kuruluşlara üyeliği nedeniyle, ulusal mevzuatta değişiklikler yapılması zorunlu olmuştur. 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanun yeni

İŞG105U-İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI

Ünite 1: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Uygulama Alanı

bakış açısı ile işçi sağlığı ve iş güvenliği ifadesini *İş Sağlığı ve Güvenliği* olarak değiştirmiş, 30'a yakın madde ile daha koruyucu ve ayrıntılı hükümler getirmiştir.

Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği alanında 1920'lerde başlayan mevzuat ve uygulama çalışmaları olmasına rağmen; ekonomik yapıda küçük işyerlerinin sayıca fazlalığı, işverenlerin bu alanda eğitim, danışmanlık gibi hizmet alabileceği devlet kurumlarının gelişmemiş olması, çalışma yaşamında denetim yetersizliği, çıkarılan bazı yönetmeliklerin iptal edilmesi gibi çok sayıda sorun nedeniyle iş kazaları ve meslek hastalıkları sayısında beklenen düşme sağlanamamıştır. Bunun üzerine diğer ülkelerde olduğu gibi tüm çalışanları kapsayıcı nitelikte ve bağımsız özel bir kanun çıkarılması hedeflenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda 2012 tarihli 6331 sayılı *İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu* kabul edilmiştir.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Özellikleri ve Temel Kavramlar

30 Haziran 2012 tarihli 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu;

- Sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının oluşturulmasını ve geliştirilmesini işverenin temel yükümlülüğü olarak gören,
- Risk değerlendirmesi yapılarak kaza ve hastalıkların yaşanmadan önlenmesini sağlayacak pro-aktif yaklaşımı benimseyen,
- İSG Profesyonellerini ve tüm çalışanları sisteme dâhil ederek uzman desteği ve işbirliğine dayalı katılımcı bir anlayışı benimseyen,
- İnsan odaklı ve risk esaslı bir kanundur.

6331 sayılı Kanun'un amaç başlığını taşıyan 1.maddesinde *"Bu Kanunun amacı; işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemek"* olarak belirtilmiştir.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun uygulanmasında önemi olan kavramlardan bazılarını yasada açıklık getirerek, kanunun doğru uygulanması ve yorumlanması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kavramlar şunlardır: Çalışan, çalışan temsilcisi, destek elemanı, iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi, tehlike, tehlike sınıfı, risk değerlendirmesi, önleme, işyeri sağlık ve güvenlik birimi, ortak sağlık ve güvenlik birimi, iş kazası ve meslek hastalığıdır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Kapsamı/Uygulama Alanı

6331 sayılı Kanun'un en önemli özelliklerinden biri de uygulama alanına ilişkin düzenlemesidir. Sınırlı istisnalar dışında kanun, kamu ve özel sektör ayrımı olmaksızın tüm işyerlerini, bu işyerlerindeki tüm işleri ve bu işyerlerindeki çırak ve stajyerler de dahil olmak üzere tüm çalışanları kapsamaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun kişiler bakımından kapsamı: 2012 yılına kadar iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler İş Kanunu içinde yer almış ve sadece işçiler için düzenlenmiştir. 2012 yılında 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun kabulü ile İş Kanunu içinde düzenlenen ilgili hükümler yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece ilk kez ayrı ve özel bir düzenlemeyle tüm çalışanları kapsayan ve korunmasını öngören yeni bir kanun çıkarılmıştır. 6331 sayılı Kanun sınırlı istisnalar dışında kamu ve özel sektörde değişik statülerde istihdam edilen işçi, memur, sözleşmeli personel, çırak ve stajyerler de dahil olmak üzere tüm çalışanları ve onları çalıştıran işverenleri kapsamına almıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun yer bakımından kapsamı: Uygulamadaki en önemli kavramlardan biri *işyeri* kavramıdır. *İşyeri* mal ve hizmet üretmek için kurulan, makineler, hammaddeler, binalar, arsa, kamyon, vinç, otobüs gibi maddi unsurlar ile müşteri çevresi, ticaret unvanı, teknik bilgi, üretim yöntemleri gibi maddi olmayan unsurlardan ve çalışanlardan oluşan bir organizasyondur. Kimi zaman işyeri tek bir binadan oluşmamakta ve aynı yönetim altında, üretim/iş ile bağlantılı, birbirini tamamlayan faaliyetlerin sürdürüldüğü ek binalar da bulunmaktadır. Bu binalar *işyerine bağlı yerler* olarak kanunda belirtilmiştir. İşyerinden sayılan diğer yerler ise *eklentilerdir*. Doğrudan mal veya hizmet üretimine yönelik olmayan sosyal amaçlarla, yasal zorunluluklarla veya işin yürütümünü destekleyici amaçlarla oluşturulmuş birimlerdir. 6331 sayılı Kanun'da dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, mesleki eğitim yerleri ve avlu gibi yerler eklentilere örnek verilmiştir. Kanunda sayılan eklentilerin yanı sıra garaj, sinema salonu, otopark, sauna, spor salonu, revir, bekleme salonu gibi yerler de işyerinden sayılmaktadır. Son olarak Kanunda herhangi bir kısıtlama getirmeksizin *araçlar* da işyerinden sayılmaktadır. Buna göre işyerinin teknik amacına ve işin yürütümüne hizmet eden her türlü araç otomobil, vinç, traktör, otobüs, forklift gibi her çeşit taşıtlar veya makineler işyerinden sayılacaktır.

Sonuç olarak, genellikle işyeri denildiği zaman fiilen esas işin yapıldığı yer algılanırken, 6331 sayılı Kanun'a göre sadece işin fiilen yapıldığı yerler değil eklentiler ve araçları da içeren organizasyonun tümü işyeri olarak tanımlanmaktadır. İşyerinin böylesine geniş tanımlanmasının nedeni iş sağlığı ve güvenliği hukuku bakımından önemlidir. Aynı zamanda çalışanın da lehinedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun zaman / yürürlük tarihi bakımından kapsamı: 30.06.2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun pek çok hükmü yayınlandığı tarihte değil, zaman içinde kademeli olarak yürürlüğe girmiştir. Bilindiği gibi 6331 sayılı Kanun'un çıkarılmasına kadar olan dönemde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin

İŞG105U-İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI

Ünite 1: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Uygulama Alanı

düzenlemeler İş Kanunu içinde düzenlenmişti. İş Kanunu'nda yer alan hükümlerin yürürlükten kalkması ve yeni kanun hükümlerinin yürürlüğe girişi için 6 aylık süre tanınmıştır.

Özetle, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun hükümleri ve işveren yükümlülükleri (iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi görevlendirme yürürlük tarihi henüz başlamamış ya da geç başlamış olan işyerleri hariç) 01.01.2013 tarihinden itibaren tüm işyerlerinde yürürlüğe girmiştir. Özellikle kamu kurum ve kuruluşlarına ilişkin ertelemeler farklı uygulamalara yol açmış olsa da iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi görevlendirme yükümlülüğü dışında diğer tüm yükümlülükler yürürlüktedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Kapsamı/Uygulama Alanı Dışında Bırakılan Faaliyetler ve Kişiler

Her çalışan sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışma hakkına sahiptir. 6331 sayılı Kanun'un 2. md'sinde de kapsam bakımından faaliyet konularına (sanayi, tarım, ticaret) bakılmaksızın tüm işyerlerine, işverenlere ve çalışanlara uygulanacağı belirtilmektedir. Ancak bazı işlerin niteliği, yapıldığı yer ve gizliliği gereği, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması zor veya imkansız olabilir. Kanunun hazırlanmasında esas alınan AB direktifleri ve ILO sözleşmelerinde de kapsam belirlenirken ülkelere önlem almanın imkansız olduğu faaliyetlerde bazı istisnalar getirme hakkı tanınmaktadır. Nitekim 6331 sayılı Kanun'da da bazı faaliyetler ve kişiler istisnalar başlığı altında kapsam dışında bırakılmıştır. Kapsam dışında tutulan kurumlar değil, sadece belirtilen kurumların asli faaliyetleridir. Dolayısıyla ilgili kurumlardaki yardımcı/destek faaliyetler kanun kapsamındadır. İstisnalar başlığı altındaki faaliyetlerin ortak özelliği, iş sağlığı ve güvenliği bakımından önlem alınmasını zorlaştıran ve çoğu kez imkansız kılan faaliyetler olmasıdır.

Aşağıda sıralanan faaliyetler ve kişiler hakkında iş sağlığı ve güvenliği hükümleri uygulanmayacaktır:

- *Türk Silahlı Kuvvetlerinin* asli faaliyetleri olan koruma ve savunma faaliyeti ile ilgili eğitim, tatbikat, operasyon, istihbarat sırasında görev yapanların iş kazasına maruz kalmasının önlenmesi birçok durumda imkânsızdır.
- *Genel kolluk kuvvetlerinin* istihbarat, operasyon, eğitim gibi asli faaliyetleri işin niteliğinden dolayı önlem almayı imkânsız kılmaktadır.
- Tüm ülkelerde *istihbarat faaliyetleri* gizli çalışma usul, prensip ve teknikleri ile yürütüldüğü için ülkemizde de bu tür faaliyetler 6331 sayılı Kanun kapsamı dışında tutulmuştur.
- *Afet ve acil durumlarda koordinasyonu yapan AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı), UMKE (Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi), AKUT (Arama Kurtarma Derneği)*

Kızılay, İtfaiye, Sivil Toplum Örgütleri gibi kamu ve özel kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları müdahale çalışmalarını yürütmektedir. Esas görevleri afet ve acil durumlara müdahale etmek olan bu çalışanlar müdahale faaliyetleri sırasında çeşitli tehlike ve risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ancak bu faaliyetlerin kendine özgü koşulları ve önlem almanın zorluğu, söz konusu faaliyetlerin kanunun kapsamı dışında tutulmasını gerektirmiştir.

- *İşyurtları*, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların infaz sonrası hayata hazırlanması ve topluma yeniden kazandırılması amacıyla sosyal iyileştirme kapsamında oluşturulan tesis, atölye ve benzeri birimlerdir. İşyurtlarında hükümlü ve tutukluların topluma kazandırılması amacıyla yapılan eğitim, güvenlik ve meslek edindirme faaliyetleri 6331 sayılı kanunun kapsamı dışındadır.
- *Ev hizmetleri* evde gündelik yaşantının gerektirdiği ev temizliği, çamaşır yıkama, ütü yapma, yemek yapma, çocuk, hasta, yaşlı ve engelli bakımı, bahçe düzenleme, koruma, şoförlük gibi işlerdir. Araştırmalar ev hizmetlerinde çalışanların çok sayıda iş kazası ve meslek hastalığı riski ile karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Ancak işyerinde alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemleri evde çalışanlar için söz konusu olmamaktadır. Çünkü 6331 sayılı Kanun'da kapsam dışı bırakılan faaliyetlerden biri de ev hizmetleridir.
- Kendi hesabına *bağımsız çalışanlar* bir başka ifade ile serbest meslek sahipleri, yanında ücretli ya da yevmiyeli herhangi birini çalıştırmadan kendi işlerini yürüten kişilerdir. İşyerleri için tüm kararları kendisi alır, tüm sorumluluğu üstlenir ve elde edeceği gelir yaptığı işten elde ettiği kâra bağlıdır. Kendi hesabına çalışanlar daha çok toptan ve perakende ticaret, kara taşımacılığı, atık toplama, tekstil eşyası imalatı, bilgisayar veya mobilya onarımı gibi işlerde faaliyet göstermektedirler. Bağımsız çalışanlar 6331 sayılı Kanun'da kapsam dışı bırakılmışlardır. Çünkü bağımsız çalışanlar yanlarında herhangi birini çalıştırmadıkları sürece işveren niteliği kazanamazlar.

